

Regler för bevattning

11 kap miljöbalken

Uddevalla 10 januari 2018

Mats Rydgård
Länsstyrelsen Västra Götalands län
Vattenavdelningen
Enheten för vattenärenden
mats.rydgard@lansstyrelsen.se
Tel. 010-22 45 204

Om tillstånd finns för vattenuttag

- I tillståndet finns oftast en begränsning i ett villkor
 - Vid låga nivåer ska uttaget upphöra
 - Uttaget ska dokumenteras, journalföras
 - Oftast ska det finnas vattenmätare
 - Uppgifterna ska sparas
-
- Tillstånd fås enligt 11 kap. 9 § miljöbalken

Våtmark eller bortledande av ytvatten från vattendrag eller annat vatten

Anmälningspliktig vattenverksamhet punkterna 1, 9 och 10 i 19 § Förordning (1998:1388) om vattenverksamhet mm.

Våtmark	Högst 5 hektar vattenyta
----------------	---------------------------------

Typ av vatten	Kubikmeter per dygn	Kubikmeter per år
Vattendrag	600	100 000
Annat vatten	1000	200 000

Någon önskar anmäla – hur gör man och hur lång tid tar det

- E-tjänst finns för anmälningspliktig vattenverksamhet
 - Avgift 1350 kr.
 - Bra karta och teknisk beskrivning underlättar handläggningen
 - 8 veckors handläggning, eventuellt förlängning
 - Finns tillståndshavare nedströms som är berörda eller rent av kan begära ersättning? Ett kraftverk som får inkomstbortfall kan medföra domstolsprövning. Då kan tillsynsmyndigheten förelägga om tillståndsplikt. Förbud när ansökan inte kompletterats eller påverkar naturvärden.
 - Anmälan är inte möjlig för grundvattenuttag.
-

Om vattenuttag är anmält

- Länsstyrelsen har meddelat att det finns inget att invända eller med försiktighetsmått, exempelvis att vattenintaget ska täckas med galler eller liknande för att hindra fisk att skadas.
- Beslutet gäller bara en kortare tidsperiod
- Det är oftast för ett mindre vattenuttag
- Stoppregel med nivå eller flöde bör finnas

Om vattenuttag sker utan tillstånd eller anmälan – med stöd av undantag i miljöbalken

- Miljöbalken ger möjlighet till undantag från tillståndsprövning.
- 11 kap. 12 §: är det uppenbart att varken allmänna eller enskilda intressen inte skadas. Då behövs inte tillstånd.
- Verksamhetsutövaren har bevisbördan.
- Har länsstyrelsen i t.ex. Västra Götaland gått ut med pressmeddelande är det inte uppenbart såvida man inte tar ur Vänern, Vättern eller Göta älv.
- Vid höga flöden kan man ta vatten och t.ex. fylla på bevattningsdammar

Om vattenuttag sker utan tillstånd eller anmälan – i strid med bestämmelser

- Förbud
- Föreläggande med vite att upphöra med vattenuttaget.
- Brottanmälan

Man kan bilda samfälligheter för bevattning

- Bevattningssamfälligheter kan bildas.
 - Gemensam utredning kan göras av både vattenförhållanden och miljöeffekter.
 - Ett gemensamt tillstånd till vattenuttag kan ge lägre kostnader för både utredning och drift.
-
- Lag med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet

Hur borde det vara?

- Optimal användning av vattenresurser.
- Prioriteringar för bästa nyttjande av vattnet
- Långsiktighet.
- Mångfald i nyttjande.
- Allmänna intressen tillgodoses, t.ex. att arter fortlever i god status, inklusive att påverkan på fisk begränsas.
- Bästa teknik används även i förhållande till odling och väderlek vid spridningstillfället. Droppbevattning önskvärt när det är möjligt.

Enkät om vattenuttag för bevattning i Västra Götaland 2018

153 enkäter har skickats.

83 har svarat hittills (fler är på väg in)

Av dessa har 40 utnyttjat sitt tillstånd =48%

11 har upplevt begränsningar pga villkor, dvs 27,5% av dem som utnyttjat tillståndet

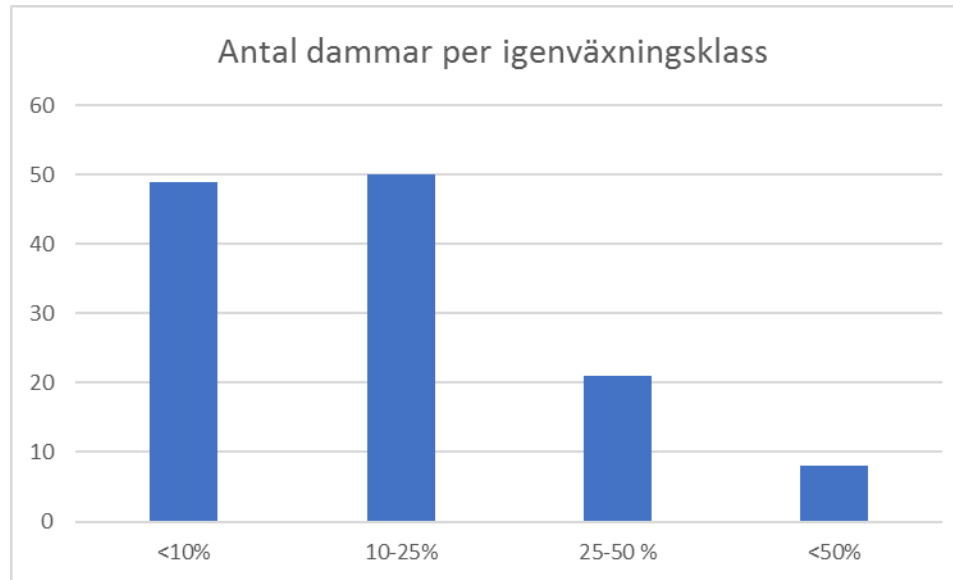
13 har haft påverkan på sin verksamhet av begränsningarna, 32,5% av dem som utnyttjade tillståndet

28 har gjort någon uppföljning (egenkontroll) av vattenuttaget, dvs 70% av dem som utnyttjade tillståndet

Bevattningsdammar i Skaraborg – igenväxning på lista 1982 fram till 2018

- Kontroll i ortofoto

Förutsättningar:

- En vattenverksamhet får bara genomföras om fördelarna från allmän eller enskild synpunkt överväger kostnaderna och skadorna. (11 kap. 6 § miljöbalken, MB). Ev. borttagen efter 1 jan 2019.
- En annan särskild förutsättning är att man har rådighet (förfoganderätt) över det aktuella vattenområdet. Rådighet har man i egenskap av fastighetsägare eller så kan man skaffa sig den genom avtal med vattenrättsinnehavaren eller fastighetsägaren (se kap. 2 LSV, lag om särskilda bestämmelser om vattenverksamhet).

Annan lagstiftning

- Biotopskydd – igenläggning av öppna diken kan kräva dispens, dammar i meandrande små vattendrag kräver dispens
- Strandskydd – dammar kan kräva strandskyddsdispens
- Fornlämningsområde – område runt fornlämning är också skyddat
- Artskyddsförordning – grävning kan behöva tillstånd/dispens
- Naturreservat – tillståndsplikt för grävning kan förekomma
- Natura 2000 område – åtgärd utanför gränsen kan kräva tillstånd
- Förorenade massor kan behöva tillstånd enligt 9 kapitlet i miljöbalken
- Uppläggning av muddermassor är anmälningspliktigt till kommunen eller tillståndspliktigt hos länsstyrelsen
- Dispens behövs för kvittblivning av massor genom dumpning i vatten.

Bakgrund i vattenlagen

- Vattenlagen från år 1918 underlättade utbyggnaden av vattenkraften, dels genom att ekonomiskt lönsam utbyggnad gynnades, dels genom tvångsrätt till andra fastigheter
- Vidare har utdikning av våtmarker gynnats.
- När miljöbalken bildades hamnade en del bestämmelser i lagen om bestämmelser om vattenverksamhet mm (LSV, restvattenlagen) t.ex. om samfälligheter, avgifter och rådighet.

Vattenverksamhet

- Det som hette vattenföretag i vattenlagen kallas vattenverksamhet i miljöbalken.
- Verksamheter omfattar både vattenanläggningar och åtgärder.
- Exempel på verksamhet är en anläggning som fungerar under lång tid, ett vattenkraftverk
- Exempel på en åtgärd är en muddring som utförs en gång.
- Den som är ansvarig och utför åtgärden är verksamhetsutövare.

Vattenområde och vattenanläggning

- Med vattenområde avses ett område som täcks av vatten vid högsta förutsebara vattenstånd. (11:2 MB).
- Med vattenanläggning avses en sådan anläggning som har kommit till genom en vattenverksamhet, tillsammans med manöveranordningar som hör till anläggningen. (11:4 MB). Diken och pumpar är vattenanläggningar.

Vid vattenbrist

- Tillståndshavare har företräde vid vattenbrist.
- Kommunen kan med stöd av 9 kap 10 § miljöbalken införa en tillstånds- eller anmälningsplikt för nya respektive gamla grundvattentäkter.
- Enligt 26 kap 9 § fjärde stycket 1 pkt miljöbalken kan en tillsynsmyndighet, trots att det finns ett tillstånd till en verksamhet, besluta om sådana förelägganden eller förbud som är brådskande och nödvändiga för att undvika att ohälsa eller allvarlig skada på miljön uppkommer.
- Den som...vid allvarlig vattenbrist avstå...Den som lider skada genom att avstå vatten har rätt till skälig ersättning (2 kap. 10 § Lag med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet).

Vattenverksamhet enligt miljöbalkens definition

Med vattenverksamhet (11:3 MB) avses:

1. Uppförande, ändring, lagning eller utrivning av en anläggning i ett vattenområde
2. Fyllning eller pålning i ett vattenområde
3. Bortledande av vatten från ett vattenområde
4. Grävning, sprängning eller rensning i ett vattenområde
5. En annan åtgärd i ett vattenområde som syftar till att förändra vattnets djup eller läge
6. Bortledande av grundvatten
7. Tillförsel av vatten för att öka grundvattenmängden
8. Markavvattning

Tillståndsplikt

- Tillstånd till vattenverksamhet söks hos mark- och miljödomstolen (11:9 MB)

Exempel:

- Våtmark med dämning in på grannfastighet.
- Större muddring i farled. Riskerar att skada allmänna intressen.
- Större grundvattenuttag i tätort.
- Utbyggnad av vattenkraft. Område för fisklek eller uppväxtområden riskerar att påverkas.

Mer om tillståndsplikt

- Tillstånd söks hos mark- och miljödomstol. Efter samråd och länsstyrelsens beslut om betydande miljöpåverkan eller inte.
- Mark- och miljödomstolen ska skicka ett exemplar av ansökningshandlingarna och av kungörelsen till bl.a. Havs- och vattenmyndigheten och länsstyrelsen.
- Länsstyrelsen och flera centrala myndigheter ska, när det behövs, föra talan i målet för att tillvarata miljöintressen och andra allmänna intressen. En kommun och ideella föreningar får föra talan för att tillvarata miljöintressen och andra allmänna intressen.

Hänsyn till framtida verksamheter och till fisket

- Inte försvåra ett framtida nyttjande av vattnet (10 år, 11:7)
- Fisket ska skyddas genom anordningar eller tillräckligt vattenflöde. (11:8)
- Fisket omfattar även blötdjur och kräftdjur. (11:8)

Undantag från tillståndsplikten

- Möjlighet till undantag från tillståndsplikten finns enligt 11:12 MB om det är uppenbart att varken allmänna eller enskilda intressen skadas genom vattenverksamhetens inverkan på vattenförhållanden.
- Möjligheten till undantag enligt 11:12 MB finns inte för markavvattning.
- Det är verksamhetsutövaren som har ansvaret att visa på att undantagsmöjligheten kan användas.

.

Fler undantag från tillståndsplikt

- Vattentäkt för en- eller tvåfamiljsfastighets eller jordbruksfastighets husbehovsförbrukning eller värmeförsörjning (11:11) (**ej bevattning av fält**)
- Anläggningar för odling av fisk, musslor eller kräftdjur (11:11)
- Anläggningar för utvinning av värme (11:11)
- Anmälningssplikt enligt en 13 - punktslista och i vissa fall måste tillsynsmyndigheten förelägga om försiktighetsmått eller förbud eller om tillståndsplikt - om det behövs (11:9a)
- Akuta situationer (11:16)
- Rensningar (11:15), dock inte vid nytt naturtillstånd.

Anmälningsspliktiga vattenverksamheter

- Anmälningsspliktiga vattenverksamheter är listade i vattenverksamhetsförordningen. Anmälan görs enligt 9a § MB.
- En anmälningssavgift skall betalas in till tillsynsmyndigheten, dvs Länsstyrelsen, Försvarsinspektören för hälsa och miljö (FIHM) eller kommunen för att en anmälan skall kunna prövas.
- Kopia skickas (ej nödvändigtvis remiss) till kommun och HaV

Anmälningssplikt - Utredning och ibland även miljökonsekvensbeskrivning

- Det är viktigt att utreda hur den planerade åtgärden eller verksamheten påverkar omgivningen. Undersök t.ex. om anläggningen kan skada några skyddade naturområden (t.ex. naturreservat, djur- och växtskyddsområden, strandskyddsområden etc.), biotoper (t.ex. odlingsrösen, åkerholmar, småvatten etc.), utrotningshotade växt- och djurarter eller fiskeintressen.
- En miljökonsekvensbeskrivning (MKB) kan behövas.

Civilrättsliga frågor och enskilda intressen

- Civilrättsliga frågor ska inte behandlas i ett anmälningssärende. Frågor om ersättningar eller skadeförebyggande åtgärder som eventuellt uppkommer i ett anmälningssärende måste verksamhetsutövaren och den berörda sakägaren komma överens om utanför anmälningssärendet för att verksamheten ska kunna hanteras som en anmälan. Om parterna inte är överens kan verksamheten vara tillståndspliktig.
- I utredningen bör det även framgå om den planerade åtgärden eller verksamheten riskerar att skada några enskilda intressen (avloppsanläggningar, källare, enskilda brunnar, skog, åkermark, dräneringssystem etc.).

Underhållsansvar

- Ägare till en vattenanläggning är skyldig att underhålla den (11:17).
- För dammar för vattenreglering finns ett strikt ansvar (11:18).

Utrivning

- Tillstånd till utrivning ska alltid lämnas (11:19)
- Annan fastighetsägare eller staten med flera kan överta skyldigheterna (11:20)
- Om bortledning av grundvatten ska upphöra kan tillstånd krävas.

Vattenverksamhet som prövats i annan ordning (11:23 MB)

- Tillstånd till vattenverksamhet ska lämnas - (om inte annat följer av 2:9)
- När regeringen har prövat verksamheten enligt 17:1 eller 17:3
- Exempelvis broar enligt fastställd arbetsplan/järnvägsplan enligt väglag och banlag. Det är ofta en fördel om samrådet och MKB även utnyttjas för vattenverksamheten.
- Rör- och naturgasledningar med koncession kan inte senare förbjudas enligt rörlednings- och naturgaslagen.

Säkerhetsklassificering av dammar

- En damm ska vara klassificerad i en dammsäkerhetsklass om dammen kan orsaka skada vid ett dammhaveri (11:24) enligt angivna punkter.
- Dammen ska klassificeras i någon av klasserna A, B och C, där dammar i klass A är dem där ett haveri kan leda till kris i samhället. Minst klass B när risk för förlust av människoliv inte är försumbar (11:25).
- Vidare ska konsekvensutredning göras för vissa dammar enligt förordningen om dammsäkerhet. Men inte för dammar som är lägre än 5 meter och där dammbrottet inte leder till utströmning av mer än 100 000 kubikmeter vatten.

Vattenverksamheter

Handbok för tillämpningen
av 11 kapitlet i miljöbalken

HANDBOK 2008:5 • UTGÅVA 1 • DECEMBER 2008

Markavvattning och rensning

Handbok för tillämpningen av
bestämmelserna i 11 kapitlet i miljöbalken

HANDBOK 2009:5 • UTGÅVA 1 • AUGUSTI 2009

Länkar: Handbok om vattenverksamhet: <https://www.havochvatten.se/hav/vagledning--lagar/vagledningar/provning-och-tillsyn/vattenverksamhet.html>

Handbok om markavvattning:

<https://www.naturvardsverket.se/Om-Naturvardsverket/Publikationer/ISBN/0100/978-91-620-0163-6/>

